

บทความวิจัย

เรื่อง ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม

โดย

นางสาว กนกพร อภิชนะกุลชัย

รหัสนักศึกษา 05530574

เสนอ

อาจารย์ คมกฤษ อุ่ยเต็กเค่ง

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 460 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2556

หัวข้อบทความวิจัย	ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม
ชื่อนักศึกษา	นางสาว กนกพร อภินชนะกุลชัย
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์คมกฤช อู่เต็กแก่ง
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2556
คำสำคัญ	เจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าแม่ทับทิม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องความเชื่อของชาวไทยต่อองค์เจ้าแม่ทับทิมมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเจ้าแม่ทับทิมรูปแบบศาลและความคิดความเชื่อของชาวไทยที่มีต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม ผลจากการศึกษาพบว่าเจ้าแม่ทับทิมที่นิยมกราบไหว้เป็นเจ้าแม่ทับทิมที่มีตำนานมาจากชาวจีนแต้จิ๋ว เรียกว่า มาจู และเจ้าแม่ทับทิมที่มีตำนานมาจากชาวจีนไหหลำเรียกว่า ตู๋ยบ๊วย จากประวัติของเจ้าแม่ทับทิม สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่มีมาอย่างยาวนานและความศรัทธาที่มีต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม จากความศรัทธาของชาวไทยทำให้เกิดเป็นความเชื่อที่มีต่อองค์เจ้าแม่ทับทิมได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการเดินทางทางน้ำและการปกป้องภัยพิบัติทางน้ำ ความเชื่อเรื่องโชคกลางและสิริมงคล ความเชื่อเรื่องการใกล้ชิดกับเทพเจ้าเป็นพิเศษผ่านการทำพิธีกรรมกับศาลเจ้าและความเชื่อเรื่องการมองเทพเป็นระบบราชการจีน ซึ่งจากการวิเคราะห์ความคิดความเชื่อของชาวไทยพบว่า นิยมกราบไหว้เจ้าแม่ทับทิมเพื่อขอในเรื่องการเดินทางทางน้ำ การเดินเรือที่ปลอดภัย และยังคงเป็นที่นับถือของชาวประมงเพื่อขอพรทุกครั้งก่อนการเดินทาง ส่วนความเชื่อที่มีผลในปัจจุบันนี้ คือ ความเชื่อที่คนนิยมไปทำพิธีกรรมกับทางศาลเจ้ามากขึ้น เพื่อหาที่พึ่งทางใจและใกล้ชิดกับเทพเจ้ามากกว่าการกราบไหว้บูชาแบบปกติ นอกจากนี้ความเชื่อเหล่านี้แล้วยังมีความเชื่อที่ดั้งเดิมคือความเชื่อเกี่ยวกับระบบราชการจีนที่ยังรากลึกมาจนทุกวันนี้ ทำให้ศาลเจ้าจีนมีการทำพิธีกรรมการขอเปลี่ยนเจ้าที่เกิดขึ้น

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
- ขอบเขตของการศึกษา	2
- วิธีการดำเนินการวิจัย	3
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
- เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
ผลการศึกษา	
- ประวัติความเป็นมาของเจ้าแม่ทับทิมและศาลเจ้าแม่ทับทิม	8
- ความคิดความเชื่อต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม	14
สรุปผลการศึกษา	18
บรรณานุกรม	21

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

เจ้าแม่ทับทิม เป็นเทพเจ้าที่มีประวัติยาวนานจากประเทศจีนมีชื่อเสียงและมีผู้คนจำนวนมากศรัทธาและเกิดความเลื่อมใส การเข้ามาขององค์เจ้าแม่ทับทิมเกิดจากชาวจีนอพยพในกรุงเทพฯ มีหลายกลุ่มภาษา ทั้งแต้จิ๋ว สกเกี้ยน และ ไหหลำ กวางตุ้ง คนจีนมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือจะคอยให้ความคุ้มครอง ปกป้องให้พ้นภัยอันตรายและนำพาให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง “เจ้าแม่ทับทิม” ภาษาจีนเรียกว่า (ตุ้ยบ้วยเต่งเหนียง) คนไหหลำให้ความนับถือมากที่สุดและจากการที่คนจีนไหหลำให้ความนับถือเจ้าแม่ทับทิมมากที่สุด จึงทำให้เกิดศาลเจ้าแม่ทับทิมขึ้นมากมายในประเทศไทย เป็นเทพที่คุ้มครองผู้เดินทางทางเรือ ประวัติความเป็นมาของเจ้าแม่ทับทิม ซึ่งประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าแม่ทับทิมได้ถูกอัญเชิญมาพร้อมกับองค์เจ้าพ่อกวนอูมาจากเกาะไหหลำ มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน ในราวปี พ.ศ.2410 หรือประมาณ 140 ปีที่ผ่านมา (กุลศิริ อรุณภาคย์, 2553:70)

เจ้าแม่ทับทิมนั้นในประเทศไทยนั้นมี 4 แบบคือ 1. แบบที่เป็นเทียนโหวเซี่ยนบ้อ คือเจ้าแม่ทับทิมลี้มิกของจีนโบราณ 2. เจ้าแม่ทับทิมที่แกะมาจากขนไม้หรือเรียกว่าจู้บ้วยเซี่ยนเนี้ยหรือจู้บ้อเซี่ยนเนี้ย 3. แบบเจี่ยสุนเซี่ยนเนี้ย 4. เจ้าแม่ลี้มิกโกเวินที่ปิดตานี ส่วนเจ้าแม่ทับทิมลี้มิกโกเวินที่ปิดตานีจะเป็นคนละองค์กับเจ้าแม่ลี้มิกของเมืองจีน (จิตรา ก่อมนันทเกียรติ, 2542 : 74) ธรรมเนียมของชาวไทย นิยมขนานศาลกล่าวด้วยสร้อยคอสีแดงหรือแดงทับทิมจึงทำให้กลายมาเป็นคำเรียกที่ว่า “เจ้าแม่ทับทิม” ศาลเจ้าแม่ทับทิมส่วนใหญ่นิยมตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ ชายฝั่ง หมู่บ้านชาวประมง เนื่องจากตามประวัติขององค์เจ้าแม่แล้ว เปรียบเหมือนเจ้าแม่แห่งท้องทะเล คอยช่วยเหลือเหตุการณ์เกี่ยวกับทางน้ำมาโดยตลอด ชาวจีนส่วนใหญ่เมื่อเกิดเหตุการณ์ เรือล่มหรือประสบเคราะห์ภัยทางน้ำ มักนิยมระลึกนึกถึงองค์เจ้าแม่ทับทิม เพื่อขอให้ท่านมาช่วยเหลือ ส่วนศาลที่ประเทศไทยก็นิยมตั้งอยู่ริมน้ำเช่นกัน เพราะได้รับอิทธิพลความเชื่อสืบทอดต่อกันมา

ความเชื่อเรื่อง เทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็เป็นหนึ่งในความเชื่อที่ชาวไทยกับชาวจีนมีเหมือนกัน แต่มีสัญลักษณ์ที่สื่อออกมาแตกต่างกันทั้งในด้านที่มา ลักษณะ ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งชาวไทยนั้นมีสัญลักษณ์ที่สมบูรณ์คือ พระพุทธรูป เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สำหรับชาวจีน

ก็มีเทพเจ้า เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นเดียวกัน ในระยะแรกๆที่คนจีนเข้ามาตั้งรกรากต่างอพยพโยกย้ายกันมาเพื่อความอยู่รอด แต่เมื่อรู้สึกสิ้นหวังทำให้เกิดการหาที่พึ่งทางใจ เทพเจ้า ก็มีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของชาวจีน เจ้าแม่ทับทิมถือได้ว่าเป็นเทพที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและจิตใจของชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากเมื่อเกิดเหตุการณ์อะไรก็ตาม มักนิยมไปกราบไหว้ขอพร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือเรื่องร้าย ท่านจึงเป็นเทพที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

ปัจจุบันความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับเจ้าแม่ทับทิมนั้นมีมายาวนาน และเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของชาวไทยเชื้อสายจีน เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่ชาวไทยเชื้อสายจีนเดินทางไปตั้งรกรากที่ไหนก็มักจะมีการตั้งศาลเจ้าที่จีน เพื่อบูชาให้ท่านคุ้มครองตนคุ้มครองครอบครัวให้มีแต่ความสุข ประสบความสำเร็จ ปราศจากอันตราย หรือแม้แต่ชุมชนที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ก็จะมีการรวมกลุ่มกันตั้งศาลเจ้าที่ประจำชุมชนขึ้นมาเพื่อกราบไหว้บูชาและคุ้มครองดูแลคนในชุมชนเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาเบื้องต้นทำให้เห็นถึงการเข้ามาของเจ้าแม่ทับทิมในประเทศไทย เพราะความเชื่อคนไทยเชื้อสายจีน ไหหล่าทำให้เกิดการนับถือเจ้าแม่ทับทิมมาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตองค์เจ้าแม่ทับทิมนิยมบูชาเพื่อการประกอบกิจการทางน้ำ การประมง แต่ในปัจจุบัน ชาวไทยส่วนใหญ่นิยมกราบไหว้ขอพรในทุกๆเรื่อง ผู้วิจัยจึงใคร่จะศึกษาประวัติเจ้าแม่ทับทิมในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาเจ้าแม่ทับทิมและศาลเจ้าแม่ทับทิม
2. เพื่อศึกษาความคิดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่ทับทิมของชาวไทยเชื้อสายจีน

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาประวัติเจ้าแม่ทับทิมและศาลเจ้าแม่ทับทิม รวมถึงคติความเชื่อที่ปรากฏในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากหนังสือ บทความทางวิชาการ ฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับเรื่องเจ้าแม่ทับทิม
2. ดำเนินการ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมมาสังเคราะห์และวิเคราะห์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. สรุปผลและเสนองานในรูปแบบบทความงานวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมา คติความเชื่อของเจ้าแม่ทับทิม
2. เข้าใจความเชื่อของชาวไทยที่มีต่อเจ้าแม่ทับทิม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติเจ้าแม่ทับทิม

จิตรา ก่อมนันทเกียรติ (2544) เขียนหนังสือเรื่อง “ ทำเนียบเจ้าแม่และผู้วิเศษของจีน “ กล่าวถึงเรื่องราวของเจ้าแม่ทับทิมในประเทศไทย มีศาลเจ้าแม่ทับทิมที่ใหญ่ๆ ได้แก่ ศาลเจ้าแม่ทับทิมบริเวณห้างเอทีเอ็ม พาหุรัด เิงสะพานช้างอิ และมีชื่อเสียงมากคือที่จังหวัดปัตตานี ส่วนในไทยนั้นมี 4 แบบ คือ 1. แบบที่เป็นเทยนโหวเซี่ยนบ้อ คือเจ้าแม่ทับทิมลี้มิกของจีน โบราณ 2.เจ้าแม่ทับทิมที่แกะมาจากขนไม้หรือเรียกว่าจู้บ้วยเซี่ยนเนี้ยหรือจู้บ่อเซี่ยนเนี้ย 3.แบบเจ็ยสุนเซี่ยนเนี้ย 4. เจ้าแม่ลี้มิกอเนี้ยที่ปัตตานี ส่วนเจ้าแม่ทับทิมลี้มิกอเนี้ยที่ปัตตานีจะเป็นคนละองค์กับเจ้าแม่ลี้มิกของเมืองจีน โดยเจ้าแม่ลี้มิกอเนี้ยนี้มีประวัติว่าเจ้าแม่มาตามพี่ชายที่นำกองเรือเดินทางมาจังหวัดปัตตานี เนื่องจากพี่ชายขาดการติดต่อ พี่ชายได้เป็นลูกเขยของเจ้ารัฐปัตตานี และเมื่อเจ้าแม่มาอยู่ก็เกิดดีใจเหมือนพี่ชาย จึงปลงใจอยู่เลยเช่นกัน อีกตำนาน คือเจ้าแม่ลี้มิกอเนี้ยมินิสัยเหมือนผู้ชาย ชอบต่อสู้ออกมาอยู่จังหวัดปัตตานีได้ออกรบกับพี่ชายแล้วเกิดพลาดเลยเสียชีวิต พี่ชายเสียชายและอาลัยรักในตัวน้องสาวมาก จึงสร้างศาลเพื่อเป็นที่ระลึก หลังจากนั้นชาวบ้านต่างพากันมากราบไหว้บูชา

เกิดศรัทธามากขึ้น จนถึงทุกวันนี้ เรียกศาลเจ้าแม่ว่า ศาลเจ้ามาลิ้มกอเหนี่ยว บางสำเนียงเรียกว่า ลี๊ว โกวเนี้ย

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล เขียนหนังสือเรื่อง “108 สิ่งมงคล” กล่าวถึง เจ้าแม่ทับทิม (มาจู) คนไทยจะคุ้นเคย ชื่อของเจ้าแม่ทับทิมคนไทยนิยมเช่นไหว้องค์เจ้าแม่ทับทิมด้วยพลอยสีแดง และธรรมเนียมของชาวไทย นิยมบนบานศาลกล่าวด้วยสร้อยคอสีแดงหรือแดงทับทิมจึงทำให้กลายมาเป็นคำเรียกที่ว่า “เจ้าแม่ทับทิม” ซึ่งใช้เรียกเฉพาะในไทย ชื่อองค์เจ้าแม่ทับทิมนั้นเรียกกันอีกหลายชื่อ อาทิเช่น เทียนโห้วเส็งหมู่, เทียนช่างเส็งหมู่, เทียนโห้วเหนียงเหนียง, เทียนเพยเหนียงและเหมยโจวเหนียงเหนียง บางครั้งนิยมเรียกสั้นๆว่ามาจู เจ้าแม่สวรรค์ หรือมารดาแห่งบรรพชน กล่าวกันว่า มาจู เกิดในสมัยราชวงศ์ซ่ง ที่เกาะเหมยโจว มณฑลฮกเกี้ยน วันเกิดของมาจู คือวันที่ 23 เดือน 3 ในตระกูลหลิน หรือแซ่ลิ้ม เป็นบุตรสาวของหลินเอวี่ยน ตอนเกิดนั้น ไม่มีเสียงร้องใดๆ มารดาจึงตั้งชื่อว่าหลินม่อ แปลว่า เงียบ หลินม่อเป็นคนเฉลียวฉลาด ชอบการเล่าเรียน และมีนิสัยโอบอ้อมอารี ตั้งแต่เล็กจนโตชอบออกทะเลไปหาปลาอยู่กับพี่ชายและบิดา กล่าวว่า หลินม่อเป็นคนดีมีสติชาญฉลาดพิเศษ ได้รับความแปรปรวนของภูมิอากาศจากกระแสน้ำและคลื่นลม แต่หลินม่อมีอายุเพียง 18 ปี ก่อนเสียชีวิต หลินม่อได้ฝันเห็นเรือหาปลาของบิดาและพี่ชายอัปปางลง หลินม่อได้กระโดดลงไปช่วยบิดาและพี่ชาย แต่ทันใดนั้นมารดาได้เข้ามาปลุก ทำให้หลินม่อสะดุ้งตื่น ผ่านมาอีกไม่นานก็ได้รับข่าวร้ายว่าความฝันกลายเป็นเรื่องจริง เมื่อได้ฟังดังนั้นหลินม่อก็ออกเดินทางไปกลางทะเล เจอร่างของพี่ชายและบิดา ทำให้เกิดความเสียใจ จึงตรอมใจตาย ภายหลังหลินม่อก็เหาะเหินขึ้นสู่ท้องฟ้า กลายเป็นธิดากลางทะเล ต่อมาจึงได้เกิดความซาบซึ้งใจ จึงได้มีการตั้งศาลกราบไหว้เพื่อเป็นการสรรเสริญให้คุณงามความดี ด้วยเหตุนี้จึงนิยมเรียก มาจู ว่ามารดาแห่งบรรพชน

รัตยา สารธรรม (2532) เขียนหนังสือเรื่อง”ตำนานเทพปรมจารย์” กล่าวถึงเรื่องราวของเทพเจ้าแห่งสายน้ำ หรือเจ้าแม่ทับทิม แต่เดิมนั้นองค์เจ้าแม่ทับทิมในตอนที่เด็กอายุ 12 ปี ถูกซื้อตัวมาเป็นทาสในบ้านของหญิงชราคนหนึ่ง ซึ่งเด็กหญิงคนนั้นเป็นคนที่มีจิตใจดีงาม และขยันขันแข็ง แต่ก็ยังคงถูกหญิงชราดูหมิ่นดูแคลิ หน้าที่ของเด็กหญิงคนนี้คือการทำความสะอาดและการไปตักน้ำบนภูเขา วันหนึ่งเด็กหญิงได้ไปตักน้ำบนภูเขาตามปกติ เธอได้พบเจอกับงูเขียวตัวเล็กที่ถูกความร้อน กำลังจะแห้งตาย เธอจึงโยนงูเขียวเข้าไปในบ่อน้ำเพื่อไม่ให้มันตาย และเธอก็ตักน้ำตามปกติ พอเธอตักน้ำ

เสร็จก็ต้องแบกน้ำลงมาด้วยความเหนื่อยล้า เธอจึงเปลอหกล้มทำน้ำหก เธอรู้สึกสิ้นหวังเป็นอย่างมากและไม่อยากตักน้ำอีก ทันใดนั้นเธอก็ได้พบกับชายชรา ซึ่งเธอไม่เคยพบเจอมาก่อน เธอจึงได้สอบถามกับชายชราผู้นั้นว่าเป็นใคร ชายชราจึงบอกกับเธอว่า เราเป็นพญานาคมาจากทะเล เมื่อสักครู่เธอได้ช่วยชีวิตลูกชายคนเล็กของเราไว้ และเรารู้ว่าเธอเป็นคนดีเราจึงอยากช่วยเธอ ชายชราได้มอบเชือกให้กับเด็กหญิง จึงสายไปทางซ้าย 3 หน และทางขวา 3 หน จำจะเต็มถึง ถ้าเมื่อใดอยากจะหยุดน้ำไหลให้ วันไปทางขวา 3 หน เมื่อได้ฟัง เด็กหญิงก็เกิดดีใจและทำตามชายชราพร้อมกล่าวขอบคุณ หลังจากนั้นเด็กหญิงก็ทำวิธีมาโดยตลอด สุดท้ายหญิงชราแอบรู้วิธีเดิมน้ำของเธอ หญิงชราจึงแอบนำเชือกไปใช้บ้าง แต่นางกลับไม่รู้วิธีทำให้น้ำหยุด จึงเกิดอุทกภัยขึ้น เมื่อเด็กหญิงมาพบจึงสามารถหยุดน้ำไว้ได้ ชาวบ้านจึงซึ่งในน้ำใจของเธอ จึงพร้อมใจกันเรียกว่า เจ้าแม่แห่งสายน้ำและตั้งศาลเจ้าให้สักการะและบูชาของคนทั่วไป เจ้าแม่แห่งสายน้ำหรือเจ้าแม่ทับทิม เป็นตำนานแห่งสายน้ำและความดี นิยมเช่นไหว้ในวันที่ 17 เดือน 6 และวันที่ 18 เดือน 6

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจีน

ประยงค์ อนันตวงศ์ (2544) เขียนหนังสือเรื่อง “เทพเจ้าจีน” กล่าวถึงความเชื่อของชาวจีน คนจีนเป็นที่มีความเชื่อแบบรับเอามาและปฏิบัติ เทพเจ้าจีนส่วนใหญ่ที่เป็นที่นิยมเคารพนับถือมีอยู่หลายองค์ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าแม่กวนอิม เทพกวนอู เทพศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิขงจื้อ และเจ้าแม่เทียนเพย เจ้าแม่แห่งลัทธิเต๋า ส่วนชาวบ้านในชนบทมักนิยมเชื่อพวกผีหรือวิญญาณรวมถึงหินรูปร่างประหลาด จนมีเรื่องเล่าของเด็กชายไปวิ่งเล่นและผลอปัสสาวะรดต้นไม้ใหญ่จนเจ็บป่วย แม่ของเด็กจึงต้องไปทำพิธีขอมาต้นไม้ใหญ่นั้น นอกจากนี้แล้วชาวจีนยังเชื่อและนับถือสัตว์ วิญญาณ สัตว์ โดยเฉพาะแมว สุนัข รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาล ซึ่งยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้แต่ชาวจีนที่อยู่ในไทยก็สืบทอดมาเหมือนกัน เช่นเทศกาลตรุษจีน ในพิธีตรุษจีน เทพเจ้าครวที่ประดิษฐานบูชาไว้ทุกบ้าน จะถูกเอาน้ำผึ้งทาริมฝีปาก เพราะมีความเชื่อว่าเป็นวันนั้นเทพเจ้าจะต้องไปถวายรายงานที่เกิดขึ้นในบ้านต่อเง็กเซียน น้ำผึ้งหวานแท้จะทำให้เทพเจ้ารายงานแต่สิ่งดีๆ ความเชื่อเรื่องตัวเลขก็สำคัญ ชาวจีนนิยมชอบเลข 8 ไม่ชอบเลข 1 เพราะหมายถึงความโดดเดี่ยว ของขวัญที่ชาวจีนไม่ชอบได้แก่ นาฬิกา เพราะไปพ้องเสียงกับคำว่า งานศพ ในภาษากวางตุ้ง สิ่งเหล่านี้ถูกส่งผลและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ตาฟู แปลหนังสือเรื่อง “ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน” กล่าวถึงความเชื่อของชาวจีน เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในสมัยฮั่น นิยมบูชา เทพเจ้าแห่งท้องฟ้า เทพเจ้าแห่งลม และกลุ่มดาว พิธีกรรมภายในวัดจะถูกจัดขึ้นวันที่ 15 ของเดือนจันทรคติ ชาวจีนจะนิยมแสดงความศรัทธาในช่วงวันเกิด และวันตาย นิยมสวดอ้อนวอน ขึ้นตอนแรกในการบูชาเทพเจ้า คือ การจุดธูป ปักไว้ในอ่างน้ำรูปปั้นเทพเจ้า ผู้ที่ที่จิตศรัทธาจะตั้งคำถามที่ต้องการความช่วยเหลือด้วยการโยนแม่พิมพ์ทำนายขึ้น 3 ครั้งลงบนพื้นต่อหน้าแท่นบูชา ถ้าผิวหน้าส่วนนูนของแม่พิมพ์คว่ำหน้าลง คำตอบก็จะเป็นไม่ ถ้าผิวหน้าส่วนนูนหงายขึ้น คำตอบก็จะได้ แต่ถ้าพิมพ์อันหนึ่งหงายและอีกอันคว่ำคำตอบก็จะได้ด้วย คำตอบจากเทพเจ้าต่อคำถามจะเป็นได้ ถ้าหากว่าหน้าของแม่พิมพ์หงายขึ้น 2 ใน 3 ครั้ง อีกพิธีกรรมเรียกว่า ไฟเลียวเหียน คู่สามีภรรยาที่ไม่มีบุตรจะทำพิธีเผากระดาษ เรียกว่า “หอดอกไม้” เพื่อเป็นการถวายต่อ นายทะเบียนคนเกิด ในบางครั้งพวกเขาก็จะพากันดื่มชาที่มีเจ้าของกระดาษ ความหมายธรรมดาสามัญที่สุดของการสื่อสารกับเทพเจ้าคือการเผาธูป นิยมจุดธูปถวายเทพเจ้าในวันที่มีการเฉลิมฉลอง และคนส่วนใหญ่นิยมซื้อเทียนไขถวาย เชื่อว่าเพียงจี๋ตั้งจากเทียนเท่านั้นที่จะทำให้บรรยากาศภายในวัดมีมนต์ขลัง

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงิน

กุลศิริ อรุณภักย์ (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้าเงินในกรุงเทพฯ” กล่าวถึงศาลเจ้าแม่ทับทิมบริเวณห้างเอมโพเรียม เป็นศาลที่ถือกำเนิดมาจากชาวฮกเกี้ยน โดยมีหลักฐานจารึกปรากฏไว้ที่ศาลเจ้าว่า เกง เสง ฮก หมายถึง ศาลของคนฮกเกี้ยน แต่ครั้งก่อนเป็นเพียงศาลเล็กๆ มุงหลังคาจากต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2498 ได้มีการสร้างขึ้นมาใหม่ ปัจจุบันศาลเจ้าประดิษฐานรูปเคารพเจ้าแม่ทับทิมเป็นองค์ประธาน ตั้งอยู่กลางของแท่นบูชา โดยมีเทพองค์อื่นๆเป็นเทพลำดับรอง ตั้งเรียงรายทางด้านซ้ายและขวาประกอบด้วยแม่ซ้อ แป๊ะกง เจ้าพ่อกวนอูและเจ้าแม่ทับทิม สำหรับเจ้าแม่ทับทิมที่ศาลเจ้าแห่งนี้ คือ เทพเทียนโหวเซี้ยบ้อ แปลว่าเจ้าแม่สวรรค์ หรือ หม่าโจ้ว ทำเป็นรูสตรีประทับนั่ง ใบหน้างดงาม มีเมตตา สวมมงกุฎแบบจีน มีลูกปัดอัญมณี ห้อยลงมาด้านหน้า การบูชาองค์เจ้าแม่ทับทิมนิยมไหว้สร้อยไข่มุก ดอกไม้ กระดาษเงินกระดาษทอง อาหารต้องไม่มีเนื้อสัตว์ วิธีการไหว้คือการไหว้ฟ้าดิน (ทีกง) ก่อนแล้วไหว้เจ้าแม่ทับทิม ซึ่งเป็นประธานหลัก แล้วไหว้เทพลำดับรองที่อยู่ข้างเคียง โดยปักธูปกระถางละ 3 ดอก ต่อด้วยการไหว้เจ้าที่ 5 ดอก และเทพารักษ์ประตูทางเข้า

ข้างละ 1 ดอก และที่ศาลเจ้าแห่งนี้จะมีเทศกาลสำคัญประจำปีของศาลคือวันง่วนเซียว หรือวันที่ 15 หลังวันตรุษจีน จะมีคณะจี๊มาถวายเจ้าแม่ 3 วัน3คืน และจะมีการถวายเจดีย์น้ำตาล เช่นเดียวกับ ศาลเจ้าทั่วไปโดยเมื่อไหว้เสร็จ ก็จะนำกลับไปตั้งที่บ้าน ซึ่งเชื่อว่าจะหอมหวานสดชื่นและ เจริญรุ่งเรืองตลอดทั้งปี และงานวันเกิดเจ้าแม่คือวันที่ 23 เดือน 3 ของทุกปี

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในประเทศจีน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญมี แท่นแก้ว (2548) เขียนหนังสือเรื่อง” พระพุทธศาสนาในเอเชีย” กล่าวถึงศาสนาในประเทศจีนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันรวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือของชาวจีน ชาวจีนส่วนใหญ่นิยมนับถือ ขงจื้อ เต๋าและพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อนั้นมีอิทธิพลมากในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่อดีตผู้ปกครองจีนก็มีการนำลัทธิขงจื้อไปใช้ปกครอง ซึ่งขงจื้อจะสอนเกี่ยวกับ คุณธรรมความดี ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว การตอบแทนบุญคุณ ความกตัญญู การเคารพผู้อาวุโส ตลอดจนการลำดับชั้นในสังคม คำสอนของขงจื้อคือ การพูดถึงความจริงละเว้นการพูดไม่จริง ส่วนศาสนาเต๋านั้น มุ่งเน้นให้หลีกหนีโลก ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับโลก เต๋าคือการไม่ปรุงแต่ง ศาสนานี้ไม่สอนให้คนงอมืองอเท้า แต่ให้ทำอะไรอย่าให้ผิดแปลกไปจากสภาพเดิม ความพอดีรู้จักกาลเทศะ ควรหรือไม่ควรมนุษย์ทุกคนย่อมรู้โดยธรรมชาติแล้ว เช่น เคยใช้ได้จุดไฟให้แสงสว่าง ควรใช้ต่อไป ไม่ควรผลิตตะเกียงหรือไฟฟ้าใช้ เพราะเกินความจำเป็นของมนุษย์ ศาสนาเต๋าคิดว่าเป็น ศาสนาของคนจีน โดยเฉพาะ เป็นประเภท ธรรมชาตินิยม แก่นแท้ของเต๋า คือความบริสุทธิ์ พุทธศาสนาในจีนนั้น เข้ามาในช่วงจีนยุคเก่ากลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ต่อมาเมื่อชาวจีนได้รับแนวคิด ความศรัทธา และความเชื่อจากพระพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนาแตกเป็น 3 นิกายใหญ่ๆคือ 1. นิกายเทียนไท่ นิกายนี้ยึดทางสายกลางคือระหว่างโลกุตระกับโลกียะนั่นคือเรื่องธรรมะกับเรื่องโลก ควรรวมกันได้ ผู้ริเริ่มที่สนะนี้คือ อาจารย์จื่ออี 2. นิกายฉานหรือเซน (ชยาน) นิกายนี้เน้นเรื่องสมาธิ ปฏิเสธพระไตรปิฎกโดยเชื่อกันว่า ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาเต๋า 3.นิกายสุขาวดี นิกายนี้ยึดหลักศรัทธา ปณิธานและหมั่นระลึกท่องบ่นนามของพระอมิตาพุทธเป็นนิตย์ พอพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศจีนทำให้เกิดการเจริญเติบโตขึ้นทั้งด้านศิลปะพิธีกรรม ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงเชื่อขงจื้อ แต่ก็มีมีการนำกรอบแนวคิดคุณธรรมความดีและยึดมั่นในศรัทธาตามหลักพุทธศาสนา เพื่อใช้แก้ไขในชีวิตตน

ผลการศึกษา

1. ประวัติความเป็นมา และศาลเจ้าแม่ทับทิม

ในยุคแรกก่อนที่ชาวจีนจะมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ บรรพบุรุษของชาวจีนเหล่านั้นมีความเชื่อถือการบูชาธรรมชาติ และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น พื้นดิน ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดวงดาว สวรรค์ ฤดูแล้ง เป็นต้น โดยเชื่อว่าธรรมชาติเหล่านี้มีเทพเจ้าสถิตอยู่ จึงมีการเซ่นไหว้เทพเจ้ากันอย่างแพร่หลาย (เลียง เสถียรสุด , 2544:43) ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาจากประเทศอินเดียได้เข้ามาสู่ประเทศจีนได้นำตำนานเกี่ยวกับเทพเจ้าต่างๆของศาสนาฮินดูมาผสมผสานเข้าด้วยกัน จีนซึ่งมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าอยู่ก่อนแล้วจึงได้รับเอามาผสมผสานกับความเชื่อเดิมของตนเองทำให้จีนมีเทพเจ้าอยู่มากมายหลายองค์ (ประยงค์ อนันตวงศ์, 2544:4)

ยุคต่อมาเมื่อชาวจีนมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งก็ได้มีการนับถือเทพเจ้า ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในบริเวณที่อยู่อาศัยของตนเอง โดยมีความเชื่อว่าทุกสถานที่ที่ล้อมมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองดูแลอยู่ บรรดาเทพเจ้าจีนที่ชาวจีนนิยมบูชาส่วนใหญ่ได้แก่ เทพเจ้ากวนอู เจ้าแม่กวนอิม เทพเจ้าปุนเถ่ากง และเจ้าแม่ทับทิม ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าเชื่อถือของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน รวมถึงชาวประมงหรือผู้ที่อยู่บริเวณริมน้ำ

1.1 ประวัติเจ้าแม่ทับทิม (มาจู่)

“เจ้าแม่ทับทิม” บางครั้งนิยมเรียกสั้นๆว่ามาจู่ เจ้าแม่สวรรค์ หรือมารดาแห่งบรรพชน กล่าวกันว่ามาจู่ เกิดในสมัยราชวงศ์ซ่ง ที่เกาะเหมยโจว มณฑลฮกเกี้ยน วันเกิดของมาจู่ คือวันที่ 23 เดือน 3 ในตระกูลหลิน หรือแซ่หลิม เป็นบุตรสาวของหลินเอวี่ยน ตอนเกิดนั้นไม่มีเสียงร้องใดๆ มารดาจึงตั้งชื่อว่าหลินม่อ แปลว่า เงียบ หลินม่อเป็นคนเฉลียวฉลาด ชอบการเล่าเรียน และมีนิสัยโอบอ้อมอารี ตั้งแต่เล็กจนโตชอบออกทะเลไปหาปลาอยู่กับพี่ชายและบิดา กล่าวว่า หลินม่อเป็นคนดีมีสัญชาตญาณพิเศษ ได้รับความแปรปรวนของภูมิอากาศจากกระแสน้ำและคลื่นลม แต่หลินม่อมีอายุเพียง 18 ปี ก่อนเสียชีวิต หลินม่อได้ฝันเห็นเรือหาปลาของบิดาและพี่ชายอัปปางลง หลินม่อได้กระโดดลงไปช่วยบิดาและพี่ชาย แต่ทันใดนั้นมารดาได้เข้ามาปลุก ทำให้หลินม่อสะดุ้งตื่น ผ่านมาอีกไม่นานก็ได้รับข่าวร้ายว่าความฝันกลายเป็นเรื่องจริง เมื่อได้ฟังดังนั้นหลินม่อก็ออกเดินทางไป

กลางทะเล เจอร่างของพี่ชายและบิดา ทำให้เกิดความเสียใจ จึงตรอมใจตาย ภายหลังหลินท่อกี้เหาะเหินขึ้นสู่ท้องฟ้า กลายเป็นธิดากลางทะเล ต่อมาจึงได้เกิดความซาบซึ้งใจ จึงได้มีการตั้งศาลกราบไหว้เพื่อเป็นการสรรเสริญให้คุณงามความดี ด้วยเหตุนี้จึงนิยมเรียก มาจู่ ว่ามารดาแห่งบรรพชน(ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล,2542:43)

1.2 ประวัติเจ้าแม่ทับทิม (ผู้บ่าวเตงเหนียง)

การกำเนิดเจ้าแม่ทับทิม มีประวัติจากการบอกเล่าสืบต่อเนื่องกันมา ปรากฏว่าเริ่มมาแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น ในสมัยกษัตริย์ ฮั่นกวงบูตี (ประมาณระหว่าง พ.ศ. 537 – 610) ซึ่งรัชสมัยนี้เองเจ้าแม่ทับทิมก็ได้รับการยกย่อง และแต่งตั้งให้เป็นเทพดาแห่งความเมตตา ช่วยคุ้มครองมนุษย์ให้พ้นจากภัยและขจัดความทุกข์ ต่อมาปลายราชวงศ์ เหม็ง ต่อดันราชวงศ์เซ็ง (ประมาณ พ.ศ. 2167 หรือ 367 ปีมาแล้ว) ที่เกาะไหหน่า (เกาะไหหลำ) เขต บ่นเซียว แขวงหน่าไห้ มีหมู่บ้านชื่อ ผู้บ่าว ณ ที่นี้เองมีชาวประมงที่ยากจนครอบครัวหนึ่ง หัวหน้าครอบครัว แซ่ พัว เป็นบุคคลที่ขยัน มัธยัสถ์ นิสสัย ซื่อสัตย์ สุจริต อาชีพหลักที่ยึดเป็นประจำเพื่อเลี้ยง เลี้ยงครอบครัว ก็จะออกทะเลหาปลาในตอนกลางคืน คืนวันหนึ่งเขายังคงต้องนำเรือคู่วิวิตออกหาปลาเหมือนเช่นเคย โดยมีแหทำเป็นช้อนผูกติดไว้กับหัวเรือนานๆจึงจะยกดูสักครั้ง

ในคืนนี้ ไม่ว่าจะพายเรือทวนน้ำหรือพายเรือเข้าหาฝั่ง ทุกครั้งเมื่อยกช้อนขึ้นดู ไม่ปรากฏว่ามีปลาติดเลยแม้แต่ตัวเดียว ทำให้เขาผิดหวัง เขาก็ยังไม่หมดหวัง เขาพยายามอีกครั้ง ในคราวนี้เขาพายเรือออกไปนอกฝั่ง ต่อเมื่อยกช้อนขึ้นดู กลับกลายเป็นว่าสิ่งที่อยู่ในช้อนนั้น เป็นเพียงท่อนไม้ท่อนหนึ่งเท่านั้นเอง ด้วยความโมโห และความผิดหวัง เขาเหวี่ยงท่อนไม้ท่อนนั้นทิ้งไป แต่ไม้ท่อนนี้เขาเหวี่ยงทิ้งไปทางน้ำไหลลง แต่เหตุใดจึงทวนน้ำกลับเข้ามาอยู่ในช้อนแหเขาได้อีก เขารีบขึ้นฝั่ง พร้อมกับพิจารณาไม้ท่อนนั้นด้วยความมหัศจรรย์ใจ ตัวข้าฯ ตั้งแต่เกิดมาจนปานนี้ ยังไม่เคยเห็นท่อนไม้ใดจะมีอิทธิฤทธิ์จนถึงกับลอยทวนน้ำได้จะนั้น หากท่านศักดิ์สิทธิ์ และมีศักดิ์ภาพจริง ก็ควรจะให้ความสงสารและช่วยให้ตัวข้าฯ ให้พ้นทางหวังทุกข์นี้ด้วยเถิด โดยข้าฯสัญญาว่า ก่อนรุ่งแจ้งของวันพรุ่งนี้ ถ้าข้าฯ สามารถหาปลาได้เต็มช้อนแห ข้าฯจะระลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่ทรงกรุณาแก่ข้าฯ ด้วยการนำท่านกลับไปแกะสลักเป็นเทวรูป “ เจ้าแม่ ” พร้อมกับจะได้ทำการกราบไหว้บูชา บวงสรวงทุกค่ำเช้าคนหาปลาได้กล่าวกับท่อนไม้ท่อนนั้น

เขาค่อยๆ ประคองไม้ท่อนนั้นไปประดิษฐานไว้ ณ หัวเรืออย่างทะนุถนอม พร้อมทั้งรับนำเรือคันซ้อนแห่มงหน้าทวนน้ำขึ้นไปอีกครั้งด้วยความมั่นใจ คล้ายกับปาฏิหาริย์ครั้งนี้ ในซ็อนแหแน่นชนิดไปด้วยปลา จากนั้นเขานำเรือคันซ้อนอีกเพียง 2-3 ครั้ง ท้องเรือลำน้อยของเขาก็เต็มไปด้วยปลาเขาปลาบปล้มเป็นอย่างมาก ประจวบกับได้ยินเสียงไก่อันมาจากฝั่ง เขารีบกระวีกระวาดเบนหัวเรือมุ่งหน้ากลับบ้านด้วยจิตใจแสนสุขในอกนิหารของท่อนไม้ นั่น ทำให้คำอธิษฐานของเขาสัมฤทธิ์ผลตามคำที่วิงวอนไว้

สิ่งมหัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้นอีก ราคาปลาในตลาดวันนั้นสูงขึ้นกว่าเดิมถึง 3 เท่า เพราะวันนี้ปลาในตลาดมีน้อยมาก ทำให้เขายังได้สำนึกว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเพราะปาฏิหาริย์ของท่อนไม้ศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่คืนนั้นเป็นต้นมา บุคคลแซ่พั่วผู้นี้ ก่อนจะนำเรือออกทะเลเพื่อจับปลาเขาจะต้องทำการเซ่นไหว้ขอพรจากท่อนไม้ก่อน และทุกครั้งเขาจะพบแต่ความสำเร็จสมหวัง เงินทองเริ่มมี การสะสมอาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย ก็ไม่เป็นปัญหาสร้างความหนักใจให้แก่เขาและครอบครัวอีกเลย 6 เดือนผ่านไปอย่างรวดเร็ว การทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการจับปลาได้สร้างความสำเร็จความสุขสบาย จนทำให้เขากลายเป็นผู้มีอันจะกินในละแวกนั้นเพิ่มขึ้นมาอีกครอบครัวหนึ่ง แต่สิ่งหนึ่งที่เขาลืมไม่ได้คือ หากทุกอย่างดำเนินไปอย่างเช่นทุกวันนี้ ขอเวลาอีกเพียงปีเดียวเท่านั้น เขาก็คงสามารถจะนำไม้ศักดิ์สิทธิ์ท่อนนั้นมาแกะสลักเป็นองค์เทวรูป “ เจ้าแม่ ” พร้อมทั้งสร้างศาลให้ดวงวิญญาณของเจ้าแม่สถิตอยู่ได้ เงินทองที่ไหลมาเทมาทำให้เขาหลงลืมไป จนแล้วจนรอดการแกะสลักองค์เทวรูป “ เจ้าแม่ ” และการสร้างศาลก็ยังมิได้เริ่มดำเนินการแต่ประการใด บุคคลแซ่พั่วผู้นี้ ออกจับปลาผลิตเพลินจนลืมคำสัญญาที่ให้ไว้กับท่อนไม้ที่เก็บไว้ จนเวลาผ่านไปนานจนลืมท่อนไม้ที่ได้ให้สัญญาว่าจะเอาไปแกะสลักเป็นองค์เจ้าแม่เพื่อบูชาเสียสิ้น ต่อมาการจับปลาเริ่มฝืดเคืองจับปลาไม่ค่อยได้ เลี้ยงหมูไว้หมูก็กก็ป่วยตาย เลี้ยงเป็ดไก่ไว้เป็ดไก่ก็ป่วยตาย ทำให้ฐานะความเป็นอยู่เริ่มอืดคัดขัดสน เงินทองไม่พอใช้จ่ายใช้สอย เริ่มยากจนลงจวบจนกระทั่งค่ำวันหนึ่ง เขารู้สึกอ่อนเพลียจนอยากจะพักผ่อน ในขณะที่ใกล้จะหลับนั้นเองเขาฝันไปว่าเขาได้ล่องลอยไป ณ สถานที่แห่งหนึ่ง ธรรมชาติสวยงามยิ่งนัก จนสุดที่จะบรรยายได้ทันใดนั้นเอง ก็มีสายฟ้าแลบสว่างขึ้นเหนือสาขาน้ำนั้น พร้อมกับปรากฏร่างของหญิงสาว “ ท่านผู้เฒ่าแซ่พั่ว เจ้าแม่ให้มาเชิญท่านไป ยังวังที่ประทับ มีเรื่องที่จะปรึกษาด้วย ” คำเชิญที่มีได้คาดคิดมาก่อน ทำเอาผู้เฒ่าแซ่พั่วตกตะลึง ยืนอยู่กับที่ด้วยความงงัน ครั้นแล้วร่างของเขาก็ไร่น้ำหนักล่องลอยตามนางผู้นั้นไป กว่าจะได้สติก็

ปรากฏว่าเขาได้มาขึ้นอยู่หน้าแท่นบัลลังก์อาสน์ บนแท่นนั้นเอง มีเจ้าแม่ทรงประทับอยู่บนแท่น บัลลังก์อาสน์ ด้วยพระพักตร์ที่อ่อนละมุน

“ ผู้เฒ่าพัว สิ่งที่เขาจะต้องทำการเก็บเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตา โดยจะแกะสลักไม้ก่อนนั้นให้เป็นรูปเจ้าแม่ พร้อมทั้งศาลที่ประทับเพื่อกราบไหว้บูชา ยังมีได้เริ่มเลย ฉะนั้นเมื่อเจ้ากลับไปแล้ว ให้เริ่มได้ ศาลถึงจะเล็กและคับแคบก็สามารถใหญ่ได้ในอนาคต ศาลไม่สวยไม่งามเป็นที่ประทับใจ ก็จะสวยงามได้ในอีกไม่นาน ทั้งนี้ เพื่อจะได้เป็นเครื่องแสดงถึงเดชะบารมีของเจ้าแม่ และเป็นที่พึ่งพิงแก่ปวงชนที่ตกทุกข์ได้ยาก อันนับเนื่องต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ” ชาวประมง “ แซ่พัว ” ผู้นี้หลังจากได้ฟังอธิบายของเจ้าแม่ รู้สึกว่าตัวเองยังเป็นหนี้พระการุณย์ของเจ้าแม่คุดังขุนเขา จึงรีบคุกเข่าโขกศีรษะลงกับพื้น พลางเอ่ยว่า “ ขอบพระคุณในความการุณย์ของเจ้าแม่ ข้าฯจะรีบกลับไปปฏิบัติกิจที่ค้างค้างนี้ทันที ” ปรากฏว่าพอเขากล่าวจบลง ทุกสิ่งทุกอย่างสลายหายไปหมดสิ้นเขาตกใจตื่นจากภวังค์คืนสู่สภาพปกติ เขารีบไปค้นหาท่อนไม้ที่เก็บไว้เมื่อครั้งก่อนที่รับสัญญา มา แต่หาเท่าไรก็ไม่พบ ถามภรรยาว่าเก็บไม้ไว้ที่ไหน ภรรยาตอบว่า เขาได้นำไม้ท่อนนั้นไปกั้นทำคอกที่เล้าหมู เขาจึงรีบไปนำมาทำความสะอาดและจุดธูปขอขมาต่อเจ้าแม่ที่ผิดสัญญา เขาตัดสินใจนำเงินทองที่เก็บหอมรอมริบไว้ออกมาดำเนินการตามที่ได้บนบานไว้ และเพื่อเป็นการเช่นสรวงแต่ “ เจ้าแม่ ” ผู้โอบอุ้มและเมตตาเขาตลอดมาและแล้ว วันนั้นตรงกับขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 (จันทรคติจีน) ณ ทุ่งกว้างของหมู่บ้าน “ ตู๋ย้วย ” ก็มีศาลของ “ เจ้าแม่ตู๋ย้วย ” บังเกิดขึ้น (กุลศิริ อรุณภักษ์ ,2553:70)

1.3 อีสริยยศฐานันดรศักดิ์ของเจ้าแม่ทับทิม

พ.ศ. ๑๖๕๘ สมเด็จพระจักรพรรดิซ่งเกาจง แห่งราชวงศ์ซ่งใต้ ได้พระราชทานอิสริยยศฐานันดรศักดิ์ เป็น เจ้าหญิงผู้เป็นเทพแห่งความกรุณา และในปี พ.ศ. ๑๖๕๙ โปรดฯให้เลื่อนเป็น พระนางหลังฮู้ฮูหยินในปี พ.ศ. ๑๗๓๕ สมเด็จพระจักรพรรดิซ่งกวางจง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเป็น พระนางเจาอิ่ง และเลื่อนเป็น พระนางเฉาผู้เสียงหลี

ปี พ.ศ. ๑๘๓๔ สมเด็จพระจักรพรรดิหยวนซื่อจู่(กุไบบรข่าน) แห่งราชวงศ์หยวน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เป็น สมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์

ปี พ.ศ. ๑๕๕๐ สมเด็จพระจักรพรรดิหิมงูตี้ แห่งราชวงศ์หมิง ปีหย่งเล่อที่สาม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เป็น สมเด็จพระราชชนนีผู้ศักดิ์สิทธิ์แห่งสวรรค์ สืบเนื่องมาจากพระองค์ได้โปรดเกล้าฯให้นายพลเจิ้งเหอเป็นผู้บัญชาการกองพลเรือกว่าสามร้อยลำ เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่างๆแถบเอเชียอาคเนย์และตะวันออกเฉียง ถึง ๗ ครั้ง กองเรือเจิ้งเหอเจอพายุใหญ่ ทหารเรือและลูกเรือต่างขอให้เจ้าแม่มาช่วย ทันใดนั้นเกิดแสงสว่างขึ้นที่เสากระโดงเรือ คลื่นลมก็สงบทันที เมื่อกลับจึงกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ

ในปี พ.ศ. ๒๒๒๗ สมเด็จพระจักรพรรดิคังซี แห่งราชวงศ์ชิง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เป็น สมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์

ในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ สมเด็จพระจักรพรรดิเต้ากวาง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เป็น สมเด็จพระราชชนนีแห่งสวรรค์ อันเป็นฐานันดรศักดิ์สูงสุดและสุดท้ายที่ทรงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทาน

สรุปแล้ว เจ้าแม่ทับทิม ได้รับพระราชทานพระนามอิสริยยศฐานันดรศักดิ์รวม ๒๘ พระนาม (เทียนเสี่ยวหลง, 2550:22)

1.4 ศาลเจ้าแม่ทับทิม

ศาลเจ้าจะมีลักษณะโดยทั่วไปวิจิตรบรรจงอย่างไร ไม่มีกฎเกณฑ์เฉพาะในเรื่อง ความเป็นประณีต ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และความศรัทธาของผู้สร้าง วัสดุที่ใช้ทำศาลเจ้าโดยทั่วไปนิยมทำด้วยไม้ แต่ปัจจุบันก็มีผู้ที่นิยมสร้างศาลเจ้าที่ทำด้วยปูนหรือหิน ศาลเจ้าแม่ทับทิมก็เช่นเดียวกัน ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่ทับทิมก่อให้เกิดการตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิม เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของลูกหลานที่มีความศรัทธาต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม ปัจจุบันสามารถพบรูปแบบศาลเจ้าแม่ทับทิมที่แบ่งตามลักษณะของเชื้อสายคนจีนได้ 2 แบบใหญ่ๆ คือ ศาลเจ้าแม่ทับทิม เทียนโฮวเซียบ้อ (แต้จิ๋ว) ศาลเจ้าแม่ทับทิม ตู๋ยบ๊วยเต่งเหนียง (ไหหลำ)

1.4.1 ศาลเจ้าแม่ทับทิมเทียนโฮวเซียบ้อ (แต้จิ๋ว)

ศาลเจ้าแม่ทับทิม เทียนโฮวเซียบ้อ (แต้จิ๋ว) บริเวณห้างเอ็มโพเรียม เป็นศาลที่ถือกำเนิดมาจากชาวฮกเกี้ยน โดยมีหลักฐานจารึกปรากฏไว้ที่ศาลเจ้าว่า เกง เสง ฮก หมายถึง ศาลของคนฮกเกี้ยน

แต่ครั้งก่อนเป็นเพียงศาลเล็กๆ มุงหลังคาจาก ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2498 ได้มีการสร้างขึ้นใหม่ ปัจจุบันศาลเจ้าประดิษฐานรูปเคารพเจ้าแม่ทับทิม เป็นองค์ประธาน ตั้งอยู่กลางของแท่นบูชา โดยมีเทพองค์อื่นๆเป็นเทพลำดับรอง ตั้งเรียงรายทางด้านซ้ายและขวาประกอบด้วยแม่ซื่อ แป๊ะกง เจ้าพ่อกวนอู และเจ้าแม่ทับทิม สำหรับเจ้าแม่ทับทิมที่ศาลเจ้าแห่งนี้ คือ เทพเทียนโฮวเซี่ยบ้อ แปลว่าเจ้าแม่สวรรค์ หรือ หม่าโจว ทำเป็นรูปสตรีประทับนั่ง ใบหน้างดงาม มีเมตตา สวมมงกุฎแบบจีน มีลูกปัดอัญมณี ห้อยลงมาด้านหน้า การบูชาองค์เจ้าแม่ทับทิมนิยมไหว้สร้อยไข่มุก ดอกไม้ กระจดาชเงินกระจดาทอง อาหารต้องไม่มีเนื้อสัตว์ วิธีการไหว้คือการไหว้ฟ้าดิน (เทียง) ก่อนแล้วไหว้เจ้าแม่ทับทิม ซึ่งเป็นประธานหลัก แล้วไหว้เทพลำดับรองที่อยู่ข้างเคียง โดยปักธูปกระถางละ 3 ดอก ต่อด้วยการไหว้เจ้าที่ 5 ดอก และเทพารักษ์ประตูทางเข้า ข้างละ 1 ดอก และที่ศาลเจ้าแห่งนี้จะมีเทศกาลสำคัญประจำปีของศาลคือวันง่วนเซียว หรือวันที่ 15 หลังวันตรุษจีน จะมีคณะงิ้วมาถวายเจ้าแม่ 3 วัน3คืน และจะมีการถวายเจดีย์น้ำตาล เช่นเดียวกับศาลเจ้าทั่วไปโดยเมื่อไหว้เสร็จ ก็จะนำกลับไปตั้งที่บ้าน ซึ่งเชื่อว่าจะหอมหวานสดชื่นและเจริญรุ่งเรืองตลอดทั้งปี และงานวันเกิดเจ้าแม่คือวันที่ 23 เดือน 3 ของทุกปี (กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553))

1.4.2 ศาลเจ้าแม่ทับทิมจู้โบนีเยว (ไหหลำ)

ศาลเจ้าแม่ทับทิม หรือ ศาลเจ้าจู้โบนีเยวบริเวณสะพานซังฮี้ เป็นศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำบูชาเทพธิดาแห่งท้องทะเลที่คุ้มครองผู้เดินทางทางเรือ เรียกว่า "จู้โบนีเยว" แปลว่า "เจ้าแม่ชายน้า" เป็นศาลเจ้าแม่ทับทิมที่เก่าแก่ที่สุด เดิมทีองค์เจ้าแม่ทับทิมแบบไหหลำมักเป็นท่อนไม้แกะสลักเป็นรูปเจ้าแม่ตามความเชื่อดั้งเดิมที่มีมา แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยโดยที่องค์เจ้าแม่ทับทิมไม่ได้เป็นแบบท่อนไม้แบบเดิมแล้ว แต่ยังคงรูปแบบของชาวจีนไหหลำไม่เปลี่ยนแปลง โดยภายในศาลมีองค์เจ้าแม่ทับทิม เป็นองค์ประธาน ด้านขวาเป็นที่ประทับของเจ้าพ่อกวนอู ด้านซ้ายเป็นที่ประทับของเจ้าพ่อปุ้นเถ่ากง และปุ้นเถ่าม่า ตามประวัติและหลักฐานที่ปรากฏอยู่พบว่าองค์เจ้าแม่ทับทิม และองค์เจ้าพ่อกวนอู ได้อัญเชิญมาจากประเทศจีน การไหว้เจ้าแม่ทับทิม จุดธูป 9 ดอก พวงมาลัย ดอกไม้ ผลไม้ เบ็ดไก่อ่ ผ้าสี พวงมาลัยดอกไม้ 7 สีขาว 7 สอก ว่าว สายสร้อยไข่มุก (แล้วแต่ว่าบนสิ่งใดไว้) บางคนก็บนละครรำ พอวันเสาร์-อาทิตย์จะมีปีพาทย์ ตะโพน ระนาด มาแสดงถวายเป็นประจำ ด้านขวามือบนลานนั้น เชื่อว่าเป็นเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์

อภินิหารของศาลเจ้าแม่ทับทิมให้โชคลาภแก่ผู้มาบนบานกราบไหว้ อีกทั้งปัจจุบันนี้ยังมีชาวบ้านจากสถานที่อื่นเดินทางมากราบไหว้อยู่เป็นประจำ และมักจะประสบกับความโชคดีกันถ้วนหน้า จึงพากันมาแก้บนด้วย ผลไม้ คนตรี ละครร่า สร้างความรำลือต่อเนื่องให้กับผู้ที่มาแสวงหาโชคลาภ ลักษณะของศาลเจ้าแม่ทับทิมแบบไหหลำมักเป็นศาลเจ้าที่ทำด้วยไม้ มีได้สูง และมีชัยภูมิในการตั้งศาลที่ถูกต้องและเป็นมงคล คือบริเวณหน้าศาลเจ้าต้องเป็นแหล่งน้ำ ส่วนบริเวณหลังศาลเจ้าควรเป็นภูเขาหรือผาสูง (กุลศิริ อรุณภักย์ ,2553:75)

2. ความคิดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่ทับทิม

ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบันนั้นมีบรรพบุรุษเดินทางมาจากแผ่นดินใหญ่ซึ่งมีจากหลายมณฑล หลายแซ่ และหลากหลายขนบธรรมเนียมพิธีกรรม เมื่อมาอยู่ประเทศไทยชาวจีนได้อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นย่าน และทำมาหากินออกลูกออกหลาน คำรองความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของตนเองมาโดยตลอดซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนชาวไทย โดยชาวจีนที่มาจากหลายท้องถิ่นจึงต้องมีการผสมผสานวัฒนธรรมจีนกันในย่านที่อยู่อาศัยของชาวจีนในเมืองไทยเพื่อไม่ให้ขัดแย้งกันในภายหลัง ดังนั้นวัฒนธรรมจีนในเมืองไทยจึงเป็นวัฒนธรรมที่เกิดและมีขึ้นเฉพาะในไทยเท่านั้น ซึ่งอาจจะแตกต่างจากวัฒนธรรมจีนในประเทศอื่นๆ ที่ชาวจีนไปตั้งถิ่นฐานก็ย่อมได้ แต่การธำรงรักษาวัฒนธรรมจีนในปัจจุบันของชาวไทยเชื้อสายจีนไม่ได้มีระเบียบแบบแผนและพฤติกรรม ดังเช่นที่บรรพบุรุษของตนเองเคยปฏิบัติมาซึ่งสังเกตได้จากความเชื่อทางศาสนาและการประกอบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนสมัยใหม่ (สมบูรณ์ สุขสำราญ : 2530)

ความเชื่อเรื่อง เทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็เป็นหนึ่งในความเชื่อที่ชาวไทยกับชาวจีนมีเหมือนกัน แต่มีสัญลักษณ์ที่สื่อออกมาแตกต่างกันทั้งในด้านที่มา ลักษณะ ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งชาวไทยนั้นมีสัญลักษณ์ที่สมบูรณ์คือ พระพุทธรูป เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สำหรับชาวจีนก็มีเทพเจ้า เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นเดียวกัน ในระยะแรกๆที่คนจีนเข้ามาตั้งรกรากต่างอพยพโยกย้ายกันมาเพื่อความอยู่รอด แต่เมื่อรู้สึกสิ้นหวังทำให้เกิดการหาที่พึ่งทางใจ เทพเจ้า ก็มีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของชาวจีน เจ้าแม่ทับทิมถือได้ว่าเป็นเทพที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต และจิตใจของชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากเมื่อเกิดเหตุการณ์อะไรก็ตาม มักนิยมไปกราบไหว้ขอพร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือเรื่องร้าย ท่านจึงเป็นเทพที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงแบ่งประเภทของการวิเคราะห์ถึงความคิด ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่ทับทิม เพื่อให้เห็นภาพอย่างเป็นระบบและชัดเจน โดยแบ่งความเชื่อออกเป็น 4 ด้านดังต่อไปนี้ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับการเดินทางทางน้ำและการปกป้องภัยพิบัติทางน้ำ ความเชื่อเรื่องโชคลาภและสิริมงคล ความเชื่อเรื่องความใกล้ชิดกับเทพเจ้าเป็นพิเศษผ่านการทำพิธีกรรมกับศาลเจ้าและความเชื่อเรื่อง การมองเทพเป็นระบบราชการจีน

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการเดินทางทางน้ำและการปกป้องภัยพิบัติทางน้ำ

จากตำนานเจ้าแม่ทับทิมเป็นเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำและมีสัญลักษณ์พิเศษรับรู้สภาพอากาศเห็นได้จากประวัติขอเจ้าแม่ที่ขอช่วยเหลือคนจากทางน้ำ แม้กระทั่งตอนเด็กเมื่อทราบว่าเรือของพ่อและพี่ชายตนเองเกิดอัปปาง เจ้าแม่ก็รีบออกไปช่วยเหลือทันที รวมถึงเจ้าแม่ทับทิมยังเป็นคนยังรู้อุทกภัยและภัยพิบัติล่วงหน้าเห็นได้จากประวัติที่เมื่อเกิดอุทกภัยหรือภัยทางน้ำ ก็จะเตือนให้ชาวบ้านทราบและคอยช่วยเหลือตลอดมา และยังเป็นทีเลื่อมใสศรัทธาของชาวประมง ตามตำนานเจ้าแม่ทับทิมจะคอยช่วยให้การเดินทางเรือของชาวประมงราบรื่นไม่เกิดคลื่นใหญ่คลื่นลมสงบและช่วยให้หาผลผลิตได้จำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ผู้คนส่วนใหญ่ที่นิยมเดินทางทางเรือจึงนิยมกราบไหว้ขอพรเจ้าแม่ทับทิมก่อนการเดินทางเรือหรือออกเดินทางทางน้ำทุกครั้ง เพื่อให้ตนเองปลอดภัยจากภัยทางน้ำ ส่วนชาวประมงก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาบูชาเจ้าแม่ทับทิม เห็นได้จากหมู่บ้านชาวประมงส่วนใหญ่จะมีศาลเจ้าแม่ทับทิมเพื่อให้ชาวประมงบูชา หรือบริเวณริมน้ำจะพบศาลเจ้าแม่ทับทิมเป็นจำนวนมาก ทุกครั้งก่อนที่ชาวประมงจะออกหาปลาจะกราบไหว้ขอพรเจ้าแม่ทับทิมทุกครั้งเพราะมีความเชื่อว่าเจ้าแม่ทับทิมจะคอยช่วยเหลือและคลบน้ดาลให้ชาวประมงได้ผลผลิตทางการประมงตั้งใจปรารถนานอกจากจะมีการตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิมแล้ว ชาวประมงยังมีการนำรูปปั้นเจ้าแม่ทับทิมมาบูชาบนเรือเพราะชาวประมงบางคนมีความเชื่อว่าเจ้าแม่ทับทิมเปรียบเหมือนแม่ย่านางคอยช่วยเหลือคนบนเรือให้ปลอดภัยแคล้วคลาดจากภัยทางน้ำ(ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล,2542:60)

2.2 ความเชื่อเรื่องโชคลาภและสิริมงคล

ชาวไทยเชื้อสายจีนหรือชาวจีนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าการกราบไหว้เจ้าแม่ทับทิม จะทำให้ตนเองเกิดความเป็นสิริมงคล มีโชคลาภ ประสบความสำเร็จในชีวิต สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความ

เชื่อเรื่องโชคลาภนี้คือ ตามตำนานของเจ้าแม่ทับทิมนั้นเป็นเทพที่ให้ความช่วยเหลือชาวบ้านมาโดยตลอดไม่ใช่แค่การช่วยเหลือคนจากภัยทางน้ำเท่านั้น เมื่อชาวบ้านเกิดเรื่องทุกข์ เกิดความยากแค้น เจ้าแม่ก็จะให้ความช่วยเหลือ จนท่านได้รับพระราชทานอิสริยยศฐานันดรศักดิ์ให้เป็น เจ้าหญิงผู้เป็นเทพแห่งความกรุณา ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่นิยมมากราบไหว้ขอพรให้ตนเองเกิดสิริมงคลมลเกิดโชคเกิดลาภตามที่ใจหวัง แม้กระทั่งภายในศาลเจ้าแม่ทับทิมยังมีการติดตัวอักษรจีนเพื่อเป็นการอวยพรให้คนที่มากราบไหว้เจ้าแม่ทับทิม มีความสุข พบ โชคลาภและความสมหวังดังที่ตนเองตั้งใจ ด้วยคติความเชื่อที่ว่าถ้าเราได้อ่านสิ่งที่มงคล ชีวิตของเราจะมีมงคลและพบโชคลาภ สิ่งของที่นำมากราบไหว้เจ้าแม่ทับทิมก็เช่นกัน ก็เพื่อช่วยเสริมให้คนที่มากราบไหว้เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ทั้งหมดนี้ก็เป็นกุศโลบายหนึ่งที่ต้องการให้ผู้ที่มากราบไหว้เจ้าแม่ทับทิมเกิดความรู้สึกดีในการกราบไหว้มากยิ่งขึ้น และเมื่อจิตใจเราผ่องใสก็จะทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิต หรืออีกความเชื่อหนึ่งคือหากเรากราบไหว้เจ้าแม่ทับทิมด้วยสิ่งที่มีความหมายอันเป็นสิริมงคลเราก็จะได้รับสิ่งนั้นตอบแทนกลับมา เช่นเดียวกัน เช่น ไหว้ส้มจะเกิดความโชคดี ไหว้อุ่นจะเกิดความงอกงาม ไหว้สับปะรดจะเกิดความมีโชคลาภ พระพักตร์ของเจ้าแม่ทับทิมก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สะท้อนความเป็นมงคลเพราะพระพักตร์มีสีแดงตามความเชื่อของคนจีนที่มีต่อสีแดงว่าเป็นมงคล ทำให้นิยมกราบไหว้เจ้าแม่ทับทิมเพื่อความเป็นสิริมงคล(จิตรา ก่อมนันทเกียรติ , 2539 : 20)

2.3 ความเชื่อเรื่องการใกล้ชิดกับเทพเจ้าเป็นพิเศษผ่านการทำพิธีกรรมกับศาลเจ้า

จากตำนานเจ้าแม่ทับทิมและการได้รับอิสริยยศฐานันดรศักดิ์ของเจ้าแม่ทับทิมสะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่ทับทิม ที่คอยช่วยเหลือชาวบ้านหรือแม้กระทั่งช่วยเหลือเหล่าทหารกองพลเรือไม่ให้ได้รบภัยพิบัติทางน้ำ จนได้รับพระราชทานอิสริยยศฐานันดรศักดิ์จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นความเชื่อของผู้ที่ศรัทธาในเจ้าแม่ทับทิมว่าอยากเกิดการใกล้ชิดกับเจ้าแม่ทับทิมและอยากทำพิธีกรรมกับทางศาลเจ้า เห็นได้จากมีการเข้าทรงเจ้าแม่ทับทิมเพื่ออยากใกล้ชิด และเพราะเชื่อว่าจะทำให้ตนเองพบเจอแต่ความสุข เมื่อกลับบ้านไปก็จะทำให้ตนจิตใจผ่องใส ประสบความสำเร็จมากกว่าการกราบไหว้บูชาเจ้าแม่ทับทิมแบบปกติ พิธีกรรมการไหว้เทพเจ้านั้นเป็นสิ่งที่ตกย้ำคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แสดงออกทางการกระทำในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมก็ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่

ความศรัทธาในด้านการประกอบพิธีกรรมกับทางศาลเจ้าแม่ทับทิม คือการเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม ต่างๆกับทางศาลเจ้า เช่น พิธีตรุษจีน พิธีทิ้งกระจาด เทศกาลกินเจ การเข้าร่วมพิธีกรรมเหล่านี้นอกจากได้รับความสุข ความสบายใจ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นคือ พิธีกรรมเหล่านี้ จะมีผู้ที่ศรัทธามาเข้าร่วมประกอบพิธี เช่น ในเทศกาลกินเจ จะมีการลุยไฟ เพราะมีความเชื่อที่ว่า การลุยไฟ จะช่วยให้สิ่งเลวร้ายหายไปกับการลุยไฟ การทรมานกายในขณะที่ถือศีลกินเจ ก็เพื่อไม่ให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนสัตว์ฝึกความอดทนและเมื่อทำสำเร็จเทพเจ้าจะคุ้มครองให้เกิดแต่สิ่งดีงาม (ที่มา:<http://board.postjung.com/713546.html>)

การจัดกิจกรรมขึ้นตามเทศกาลต่างๆ นอกจากจะเป็นการแสดงถึงความศรัทธา ความเคารพนับถือที่มีต่อเจ้าแม่ทับทิม หรือเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วนั้น ยังถือว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีจีน ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของการประกอบกิจกรรม พิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ซึ่งถือเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยเชื้อสายจีนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และสามารถดำรงอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งๆที่ประเทศไทยไม่ได้เป็นถิ่นกำเนิดของตน แต่ด้วยความสมัครสมานกลมเกลียว และการยึดถือความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ของตนอย่างเหนียวแน่น ประกอบกับการถูกปลูกฝังจากบรรพบุรุษ ให้รู้จักเข้าศาลเจ้า รู้จักพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่ยังเล็ก ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนสามารถดำเนินชีวิตอยู่เป็นชนกลุ่มหนึ่งในประเทศไทยได้อย่างไม่แตกแยก และอยู่ร่วมในสังคมเดียวกับชาวไทยได้อย่างดีตลอดมา จึงถือได้ว่า การประกอบพิธีกรรมกับทางศาลเจ้าเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีจีนให้คงอยู่สืบไป

2.4 ความเชื่อเรื่องการเมืองเทพเป็นระบบราชการจีน

จากตำนานเจ้าแม่ทับทิม ท่านได้รับอิสรียศฐานันดรศักดิ์ทั้งยังมีการเข้ารับราชการ เนื่องจากในสมัยนั้นเจ้าแม่ได้ทำความดี ช่วยเหลือชาวบ้านที่ตกทุกข์ได้ยากและยังช่วยเหลือกองทัพเรือให้พ้นจากภัยทางน้ำมาโดยตลอด จนได้รับการนับถือเลื่อมใสของชาวบ้านเป็นอย่างมาก และได้รับความดีความชอบจากษัตริย์ในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อชาวบ้านอพยพไปตั้งรกรากที่ไหนก็จะอัญเชิญเจ้าแม่ทับทิมไปบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การรับราชการจีนได้ยึดแนวอุดมการณ์ของขงจื้อนั่นคือ ข้าราชการที่มีอำนาจในการปกครองถือเป็น

ตัวแทนของกษัตริย์จึงต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนเพื่อให้ประเทศชาติมีความร่มเย็นเป็นสุข และหากข้าราชการกระทำความผิดก็จะโดนปลดออกโดยกษัตริย์ ซึ่งกษัตริย์เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในระบบราชการของจีน ดังนั้นกษัตริย์จึงมีอำนาจในการแต่งตั้งหรือถอดถอน หรือเลื่อนขั้นให้แก่ข้าราชการ ความเชื่อนี้คล้ายคลึงกับพิธีกรรมที่ปรากฏผ่านการบูชาเจ้าแม่ทับทิม นั่นคือพิธีกรรมการขอเปลี่ยนเจ้าที่ในกรณีเจ้าที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ ซึ่งพิธีกรรมนี้ชาวบ้านสามารถยื่นขอความต้องการโดยใช้กระดาษสีแดงเขียนคำร้องไปยังสวรรค์เพื่อขอเปลี่ยนเจ้าที่องค์ใหม่ลงมาอยู่ประจำศาลเจ้าแทน จะเห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงระบบราชการของจีนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่ทับทิม โดยเชื่อว่าท่านก็เป็นข้าราชการคนหนึ่ง เปรียบได้กับผู้ใหญ่บ้านหรือนายอำเภอที่ต้องคอยปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองดูแลชาวบ้านและลูกบ้านให้มีความสุขและอยู่อย่างร่มเย็นที่สุข(คำฟู,2534:56)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม ผู้วิจัยพบว่าตำนานเจ้าแม่ทับทิมมี 2 แบบ นั่นคือเจ้าแม่ทับทิมมาอยู่กับ เจ้าแม่ทับทิมคู่ขวัญตั้งหนึ่งขง เจ้าแม่ทับทิมมาคู่เป็นตำนานของชาวจีนแต่เจ้าส่วนเจ้าแม่ทับทิมคู่ขวัญตั้งหนึ่งขง นั่นเป็นตำนานของชาวจีนไหหลำ ลักษณะศาลเจ้าแม่ทับทิมของชาวจีนแต่เจ้าและไหหลำก็มีลักษณะต่างกัน ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่าตำนานของเจ้าแม่ทับทิมส่งผลให้ความคิดความเชื่อต่อองค์เจ้าแม่ทับทิมในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการเดินทางทางน้ำและการปกป้องภัยพิบัติทางน้ำ ความเชื่อเรื่อง โชคลาภและสิริมงคล ความเชื่อเรื่องการใกล้ชิดกับเทพเจ้าเป็นพิเศษผ่านการทำพิธีกรรมกับศาลเจ้าและความเชื่อเรื่องการมองเทพเป็นระบบราชการจีน (จิตรรา ก่อนันทเกียรติ,2542 : 74)

จากที่กล่าวไปข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อว่าการกราบไหว้เจ้าแม่ทับทิมนั้นจะนิยมกราบไหว้ขอพรในเรื่องการเดินทางทางน้ำและการปกป้องภัยพิบัติทางน้ำเพราะสอดคล้องกับประวัติเจ้าแม่ทับทิมที่คอยช่วยเหลือชาวบ้านจากภัยทางน้ำ อุทกภัยมาโดยตลอด ความเชื่อเรื่อง โชคลาภและสิริมงคลก็เช่นกันตามตำนานของเจ้าแม่ทับทิมเป็นเทพที่มีความกรุณา ทำให้ผู้คนเกิดความศรัทธาอยากให้เจ้าแม่ช่วยพรลดบันดาลให้สิ่งทีขอเป็น

จริงมีโชคกลางคั้งที่ใจปรารถนา นอกจากความเชื่อเหล่านี้แล้วยังมีความเชื่อเรื่องการไถ่ชีวิตเทพเจ้า เป็นพิเศษผ่านการทำพิธีกรรมกับศาลเจ้า ความเชื่อสิ่งนี้เป็นความเชื่อที่คนในปัจจุบันเกิดภาวะ กดดันจากสิ่งรอบข้างจึงเกิดการพึ่งพาเทพเจ้าผ่านการทำพิธีกรรมต่างๆ ทำให้มนุษย์ในปัจจุบันหัน หน้าเข้าศาลเจ้าเงินเพื่อร่วมประกอบพิธีกรรมมากขึ้นเพื่อต้องการทำให้ตนเองเกิดความสบายใจ และ เมื่อมีความเชื่อแบบนี้แล้วจึงทำให้เกิดประเพณีต่างๆเกี่ยวกับเจ้าแม่ทับทิม เช่น พิธีเข้าทรง พิธีเท กระจาด พิธีตรุษจีน เทศกาลกินเจและวันเกิดเจ้าแม่ทับทิม ส่วนความเชื่อที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของ ชาวไทยเชื้อสายจีน คือความเชื่อที่ได้รับแนวคิดจากขงจื้อในเรื่องการมองเทพเป็นระบบราชการ เทพเจ้าเงินเปรียบเหมือนผู้ปกครองนายอำเภอเมื่อการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นที่พอใจ ชาวบ้านสามารถ เปลี่ยนได้ตลอดเวลา ส่วนประวัติเจ้าแม่ทับทิมนั้นเดิมที่ถูกแจกแจกไว้หลายตำนานแต่มีลักษณะที่ แตกต่างเพียง 2 ตำนานตามลักษณะของเชื้อสายจีน โดยที่ตำนานแรกเป็นเจ้าแม่ทับทิม ที่นิยม เรียกว่า มาจู เป็นตำนานของชาวจีนแต้จิ๋วที่เชื่อว่าเจ้าแม่ทับทิมจะคอยช่วยเหลือในเรื่องเกี่ยวกับภัย พิบัติทางน้ำ เพราะตามตำนานเจ้าแม่ทับทิมมีอิทธิพลในการหยั่งรู้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ภัย พิบัติทางน้ำ และอุทกภัย รวมถึงมีการได้รับอิสรียศเพราะเจ้าแม่ทับทิมได้ทำความดี ช่วยเหลือ ชาวบ้านเสมอมา จึงเกิดการตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิมเพื่อกราบไหว้ขอพร ศาลเจ้าแม่ทับทิมของชาวจีน แต้จิ๋วนั้นจะประกอบไปด้วย การประดิษฐานรูปเคารพเจ้าแม่ทับทิม เป็นองค์ประธาน ตั้งอยู่กลาง ของแท่นบูชา โดยมีเทพองค์อื่นๆเป็นเทพลำดับรอง ตั้งเรียงรายทางด้านซ้ายและขวาประกอบด้วย แม่ซ้อ เปะกง เจ้าพ่อกวนอูและเจ้าแม่ทับทิม ส่วนตำนานที่สองเป็นเจ้าแม่ทับทิม ที่นิยมเรียกว่า ตู๋ย บ้วย เป็นตำนานของชาวจีนไหหลำที่เชื่อว่าเจ้าแม่ทับทิมจะคอยช่วยเหลือ เพราะตำนานเจ้าแม่ ทับทิมตู๋ยบ้วยนั้นได้ช่วยชาวประมงที่สิ้นหวังจากการออกทะเลและไม่ได้ผลผลิตทางการประมงให้ เจริญก้าวหน้า หาปลาได้ นอกจากในเรื่องการบรรเทาทุกข์แล้ว ยังเป็นที่พึ่งของชาวประมงแทบทุก ถิ่น เพราะตามหมู่บ้านชาวประมงส่วนใหญ่จะมีการตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิมเพื่อกราบไหว้ตั้งตำนานเจ้า แม่ทับทิมตู๋ยบ้วยนี้ได้ช่วยเหลือชาวประมง จะเห็นได้ว่าศาลเจ้าแม่ทับทิมจะนิยมปลูกสร้างบริเวณ ริมน้ำ หรือบริเวณหมู่บ้านชาวประมง ส่วนศาลเจ้าแม่ทับทิมแบบไหหลำนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่าง จากศาลเจ้าแม่ทับทิมแบบแต้จิ๋วคือ องค์ประธานเจ้าแม่ทับทิมจะเป็นท่อนไม้แกะสลักเป็นรูปเจ้าแม่ ทับทิมเพื่อสอดคล้องกับตำนานเจ้าแม่ทับทิม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่ทับทิม ของชาวไทย เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามกาลเวลา ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาพบว่า ใน

ปัจจุบันการกราบไหว้เจ้าแม่ทับทิมของชาวประมงยังถูกพบเห็น แต่สิ่งที่ถูกพบเห็นมากขึ้นนั้นคือ คนส่วนใหญ่นิยมร่วมพิธีกรรมเพื่อให้ตนได้เข้าถึงเจ้าแม่มากขึ้น การร่วมพิธีกรรมกับทางศาลเจ้าก็เป็นอีกทางเลือกที่คนในสมัยนี้นิยมเป็นจำนวนมาก(กุลศิริ อรุณภักย์ ,2553:70)

จากการศึกษาเรื่องความเชื่อของชาวไทยต่อเจ้าแม่ทับทิมทั้งจากการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากหนังสือ บทความวิชาการ ฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทำให้ได้ข้อเสนอแนะ ดังนี้ สำหรับผู้ที่ศึกษาบทความนี้ต่อ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเรื่องเทพเจ้าต่างๆที่ชาวจีนมักนิยมกราบไหว้บูชา ซึ่งการศึกษาจะสามารถสะท้อนความเชื่อที่ปรากฏผ่านประวัติความเป็นมา ลักษณะ ความคิดความเชื่อและพิธีกรรมที่นิยมปฏิบัติ และจะทำให้ผู้ที่ศึกษาเรื่องนี้ต่อ ได้ทราบถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า รวมถึงธรรมเนียมความเชื่อที่ปฏิบัติเป็นแบบแผนมาตั้งแต่สมัยโบราณของชาวไทยมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

กุลศิริ อรุณภักย์. **ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส, 2553.

จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ. **ทำเนียบเจ้าแม่และผู้วิเศษของจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จิตรรา, 2544.

ต้าฟู. **ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน**. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.

บุญมี แทนแก้ว. **พระพุทธศาสนาในเอเชีย(ด้านอารยธรรม)**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2548.

ประยงค์ อนันตวงศ์. **เทพเจ้าจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุ๊กสโตร์, 2544.

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. **108สิ่งมงคลจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรว, 2542.

รัถยา สารธรรม. **ตำนานเทพปรมจารย์**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์วาด, 2532.